

Pohrebiská vekerzugskej kultúry v Chotíne

Metod Gáll 463173

Kľúčové slová:

pohrebisko, hrob, kostra, jedinec, kôň, žiarové, kostrové, predmet, nález, zvyšky, vekerzugská, kultúra

Abstrakt:

Cieľom mojej práce bolo zoznámiť kolegov z nášho ročníku s pohrebiskami v Chotíne. Na začiatku objasňujem, kde sa pohrebiská nachádzali, a prečo sú také unikátne. V druhej časti sa venujem hlavne pohrebnému rítu na pohrebiskách. Na konci ešte objasňujem vzťahy vekerzugskej kultúry s okolitými kultúrami a vnútornú chronológiu daných pohrebísk.

Rešerš:

Na úvod by som chcel povedať čo to je za kultúru a ako sa tu objavila.

Vekerzugská kultúra nepochybne patrí k jedným z najšpecifickejších prejavov v pravekom vývoji Karpatskej kotliny. Stretli sa tu dva spôsoby života a to usadlý a nomádsky či polonomádsky. Kým prvý z nich – usadlý spôsob života – je prepojený s vplyvmi zo západu, objavenie sa nomádskeho a polonomádskeho spôsobu života, naopak, sprevádzali vplyvy z východu. Pôvod vekerzugskej kultúry môžeme dávať do súvisu so zmenami, vyvolanými pravdepodobne pohybmi menších či väčších jazdeckých bojovníckych skupín z východnej Európy. S týmito zmenami úzko súvisí aj vznik vekerzugskej kultúry s ťažiskom rozšírenia vo východnom Maďarsku. Na jej formovaní sa najviac podieľali pamiatky, ktoré môžeme spájať s východoeurópskym, ako aj severokaukazským prostredím, s územím centrálného a východného Balkánu, s východohalštatským kultúrnym prostredím.

Chotín IA a IB:

Tieto dve pohrebiská sa nachádzajú v katastri obce Chotín v okrese Komárno na južnom Slovensku. Sú doteraz jedinými pohrebiskami vekerzugskej kultúry, ktoré sú preskúmané kompletne. Počet porušených a poškodených hrobov pred začatím výskumu bol minimálny. Ďalším dôležitým faktorom vo výskume sa stala antropologická analýza. Až 40% hrobov bolo antropologicky analyzovaných čo ho robí najlepšie preskúmaným pohrebiskom vekerzugskej kultúry vôbec.

Najväčšiu pozornosť bádatelia venovali militáriám a konskému postroju pretože sú chronologicky najcitlivejšie. Tu vyšlo niekoľko publikácií od rôznych autorov. Menej sa venovali ozdobám tela a súčastiam odevu, potom keramike a úplne najmenej pohrebnému rítu a jeho sociálnym aspektom. Ku každému z uvedených typov napísal T. Kemenczei knihu, ale u šperkov keramiky a pohrebného rítu nešlo o hĺbkovú štúdiu ale len o vymenovanie nálezov.

Pohrebný rítus na chotínských pohrebiskách nebol unifikovaný, pretože v tej dobe neexistoval jeden spôsob pochovávaní ustanovený svetskou alebo duchovenskou mocou a tým pádom sa pochovávalo rôzne. Na chotínských pohrebiskách zreteľne dominuje kostrový pohrebný rítus, aj napriek tomu že je tu vysoký podiel žiarových hrobov a nachádzajú sa tu aj birituálne hroby a pohreby s časťami alebo celými telami koní. Počet mohylových násypov na pohrebisku bol minimálny a tým pádom môžeme pohrebisko označiť ako pohrebisko so skoro výlučne plochými hrobmi.

Na Chotíne IA bolo nájdených 370 hrobov ľudí a 8 hrobov s koňmi, z čoho ich bolo poškodených iba 6. Na Chotíne IB bolo nájdených 95 hrobov ľudí a 2 hroby s koňmi, z čoho bolo poškodených 15 a 1 kónsky. Neboli zistené žiadne vykrádania hrobov, či už priamo alebo skrz vykopané šachty, v poškodených hroboch nezaznamenali žiadne zmiznuté predmety.

Typy hrobov:

Žiarové hroby: aj napriek tomu že sa na pohrebiskách neuplatňoval žiadny daný systém nachádzali sa skôr v okrajových častiach pohrebísk. V Chotíne IA ich bolo 117 a v Chotíne IB iba 17. Delia sa na niekoľko typov: jamkové, kde sú ostatky vysypané iba do vyhlbenej jamy, urnové, zvyšky kremácie vo viacerých nádobách, spálené zvyšky na dne jamy prekryté nádobou, zvyšky v urnách ako aj okolo a zvyšky rozptýlené po dne jamy.

Kostrové hroby: IA – 257, IB- 63, vrátane 12 dvojhrobov a 3 trojhrobov. Je to viac než dve tretiny z celkového počtu. Boli rozložené po celej ploche ale nie s rovnakou hustotou. Sú to výlučne ploché hroby bez vonkajšej úpravy. Rovnako neboli špeciálne upravované ani zvnútra až na dve výnimky. Bolo tu niekoľko spôsobov uloženia jedincov:

Skrčená poloha na boku, vystretá poloha na chrbte, kombinovaná poloha, a iné ojedinelé polohy.

Birituálne pohreby sú síce ojedinelé ale nachádzajú sa aj na chotínských pohrebiskách a sú to konkrétne dva prípady. Prvým je dieťa ktoré má ruku položenú cez kremačné zvyšky neidentifikovateľného jedinca, druhým je mladá žena ktorej pri nohách ležia kremačné zvyšky tiež neidentifikovateľného jedinca. Oba hroby majú nadštandardnú veľkosť jam, spôsob uloženia ostatkov aj vysoký status aspoň jedného z jedincov.

Nachádzajú sa tu aj symbolické hroby: IA 11 a IB 9. V niektorých sa našli aj drobné predmety ktoré asi patrili pozostalému ktorého telo sa ale nepodarilo dopraviť na pohrebisko.

Špecifickým prejavom vekezugskej kultúry sú pohreby s telom koňa, z chotínskych pohrebísk máme hroby s osamoteným telom koňa, s kompletnou kostrou koňa, s lebku a končatinami koňa a hroby s ľudských jedincom a spolupochovaným koňom.

Po analýze inventáru hrobov môžeme povedať že najčastejšie sa v hrobách nachádzala kombinácia drobných predmetov a keramiky a zároveň že hroby v Chotíne IB boli bohatšie.

Vzťahy vekezugskej kultúry s okolitými kultúrami:

Boli hlavne vo forme zbraní a pochovávaní spolu s koňmi, kde sa inšpirovali zakaukazskou oblasťou. Ďalej to boli tulce na šípy, hroty šípv a úderové zbrane, tu sa inšpirovali hlavne kultúrou Skýtou na východe. Nemôžeme ale opomenúť ozdoby tiel a odevu ktoré boli ovplyvňované hlavne usadlým spôsobom života, hlavne západnými kultúrami, a kmeňmi na Balkáne.

Vnútoraná chronológia:

Na vnútornú chronológiu bol zatiaľ vytvorený len jeden návrh a ten má zatiaľ len pracovný charakter. Delí sa na tri obdobia : HC2 až HD1, ďalej HD2, a HD3 až LTA. Vývoj sa opiera hlavne o zmenu tvarov hrotov šíпов, zložitosti a kvality náramkov a zmien tvarov keramiky.

Záver:

Referát v stručnosti pojednáva o najväčšom pohrebisku verkezugskej kultúry na našom území. Prináša nám stručný prehľad o ľuďoch tejto kultúry, ich vzťahu k okolitým kultúram a najmä jeho mnohopočetné spôsoby ich pochovávaní.

Použitá literatúra:

Kozubová, A. 2013: Pohrebiská verkezugskej kultúry v Chotíne na juhozápadnom Slovensku. Vyhodnotenie. Bratislava.

Kozubová, A. 2013: Pohrebiská verkezugskej kultúry v Chotíne na juhozápadnom Slovensku. Katalóg. Bratislava.